

4065.

EXERCITATIO JURIDICA,

AD TIT. INSTIT.

DE

POENA TEMERE
LITIGANTIVM,

Quam

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRIDERICO AVGVSTO,

ELECTORATVS SAXONICI HEREDE,

ETC. ETC.

IN ELECTORALI AD ALBIM ACADEMIA,

PRÆSIDE

VIRO MAGNIFICO,

DN. GODOFREDO STRAUSSIO,

Jcto & Antecessore longe Celeberrimo Potentifs. Regis Polon. &
Electoris Sax. in Summo Provocat. Senatu, nec non Serenissimorum Principum
Anhalt. Servestan. Confiliario Aulico Splendidissimo, Facult. juridice in hac Universi-
tate Ordinario, Decret. Prof. Publ. Curie Elector. Confistorii & Scabinatus

Affessore Gravisimo,

Domino & Patrono suo observantissime colendo,

In Auditorio Jctorum,

Ad Diem XI. Octobris, An. 1703.

Publicæ ventilationi subijciet

AUCTOR & RESPONDENS

GOTTLOB BENJAMIN FRIZSCHE,

Pirn. Miff.

VITEBERGÆ, PRELO CHRISTIANI GERDESII.

31
JH
8

1703

51

15

7. N. D. N. 7. C.

Um nulla major in civitate sit pe-
ftis, & nihil fere, quod concordiam
civiumque inter fe confensum tur-
bet magis atque exhauriat, quam
litium frequentia, & diuturnitas,
bene omnino fapienterque ii, qui
jura olim condebant, fecerunt,
dum, ne facile ad litigandum procederent homines,
omnem curam nec non diligentiam Legislatori ad-
hibendam effe, verecundamque cogitationem ejus qui
lites execratur, non vituperandam, fed omni laude
cohonestandam potius effe, optimo jure meritoque
exiftimarunt, *L. 4. §. 1. ff. de alien. judic. mutand. caufa
facta.* Quorum veftigia fecutus divus Imperator Ju-
ftinianus illud fibi ftudio effe ipfe fatetur, non tantum
caufae litium ut praecidantur, lites exortae confestim
dirimantur, fed etiam ut temeritas tam agentium,
quam eorum, cum quibus agitur, modo pecuniaria
pœna, modo jurifjurandi religione, modo infamiae
metu coerceatur *pr. 7. de pœna temere litigantium.* Cujus
Tituli explicationem cum in praefenti in me fu-
fceperim, illamque publicae Eruditorum cenfurae sub-
A jicere

jicere animum induxerim, ut vero omnia votis fatisque secundis procedant, Summæ TRIADIS auxiliares imploro manus.

§. I.

Duæ hujus tituli sunt partes, altera proponit remedium, quo homines a temere litigando absterreantur, *L. 8. ff. de condit. Instit.* & ita Sacramenti religione litigiosa compefcatur contentio, *L. 1. C. de Jurej. propt. calumn.* Nemo enim adeo immemor divinæ præsumitur iræ, ut saluti propriæ ullum commodum anteponat. Altera hujus tituli pars agit de remediis ac modis, quibus, quos temere aut incepisse litem aut perseverasse in eadem apparet, coerceantur, & puniantur. Ut autem de singulis justo agam ordine prætereundam minime esse differentiam, quam *Dn. Hoppius ad b. t. pr.* allegat, duxi, inter litigatorem Temerarium, & Calumniosum, ut, ille scilicet, dicatur is, qui sine probabili causâ litigat, si quæstio forsân anceps & obscura, factumque ipsum sit dubium; hic vero qui repugnante conscientia scienter alicui per fraudem litem movit, *L. 233. de V. S.* De utroque in hoc tit: imprimis autem de temerario agitur prout rubrica, itemque principium h. tit. indicat.

§. II.

Cum primam h. tit. partem jurisjurandi religio absolvat, ea autem juramenti calumniæ nomine veniat, ordinis ratio exigit, ut primo de hoc juramento agam, deinceps vero ad alteram h. tit. partem progrediar. Quod si autem primum in natales hujus juramenti inquirere liceat, sciendum, illud apud veteres quidem jam olim usurpatum *L. 44. §. 4. famil. ercisc.* deinde in desuetudinem abiisse, revocatum vero postea

itea a Justiniano *L. 2. C. de Jurejur. propt. calumn.* Et sic
 recte quoad interpolationem *L. 1. §. omnia enim nostra
 facimus, C. de V. F. E.* Justinianus in c. 12. se gloriarur
 authorem, sancit autem ibidem, ut uterque litigantium
 in exordio litis jurejurando affirmet, primum actor,
 se litem non calumnie causa intendere sed bonam ju-
 stamque causam se habere, credere; deinde reus, quod
 firmiter sibi persuasum habeat, se bona ratione ad con-
 tradicendum niti, nec non optimo jure se defendere
 posse, *L. 2. c. b. t. L. 14. §. 1. de judiciis. Nov. 49. c. ult.* ubi
 reus jurare jubetur se *δικαίαν νοῦνζειν τὴν ἀντιπρόσω εἰς αὐτὴν τῆς δίκης.* Ex Constitutionibus Novellis ambo, nihil se
 prorsus differendi, vel corrumpendi causa fecisse fa-
 cturosve esse, affirmat *Vinnius in Comment. ad J. b. t. §. 1.
 arg. Nov. 49. auth. Sacramentum, & auth. in isto C. de jurejur.
 propter calumn. Nov. 124. c. 1. auth. principales C. cod. Perez.
 ad d. tit. C. n. 3.* ubi eum, qui hoc juramento utitur,
 etiamsi in causa deinceps non obtinuerit, perjurum
 tamen dici non posse, quia hocce juramentum magis
 opinionis sive credulitatis quam assertionis sive veri-
 tatis esse, affirmat. Addendum denique, hoc juramen-
 tum jure quoque Canonico receptum esse, *c. fin. X. de
 juram. calumn.* itemque jure Camerali, per *R. J. de An.
 1654. §. 43.* Et hac forma ut præstetur, decretum est.
 Daß sie nehmlich eine gerechte Sache zu haben glaus-
 ben/ was sie fürbringen und begehren/ nichts aus
 Gefahrde oder böser Meynung/ noch zu Uffschub oder
 Verlängerung der Sachen/ sondern allein zur Noth-
 durfft thun / die Wahrheit nicht verhalten / uff des
 Gegentheits Vorbringen und Erzehlung der Ge-
 schicht in allen seinen Umständen ohne Gefahrde ant-
 worten / und alsobald sie aus denen Beweißthumen

und sonst in progressu der Sachen befinden wür-
den/ daß sie eine unrechte Sache hätten / darvon ab-
stehen / und sich deren gänglich entschlagen wollen.
Non vero Saxonico *Ord. Proc. Sax. tit. 33.* junge tamen
Decis. Elect. Novisf. 70. §. befehlen/ Magnif. Dn. Menck.
Tract. Synopt. Instit. b. t. p. 172.

§. III.

Definitur juramentum calumniæ, quod sit jura-
mentum necessarium, *L. 2. §. 4. C. de jurej. propt. calumn.*
quo quis affirmat, se credere, se habere justam vel
agendi vel defendendi causam, nec calumniæ in lite
se verfatuum esse, *L. 44. §. 4. ff. familie ercisc. c. 1. § 2.*
de juram. calumn. in 6to. c. fin. X. eod. vid. Brunn. in Proc.
Civili c. 15. n. 1. & 3. Germanice *der End vor Gefährde/*
Ord. Proc. Sax. tit. 33. ibique in Comm. Dn. Martini, n. 1.

§. IV.

Dicitur juramentum necessarium, quoniam ju-
re Civili etiam non petitum omnino præstandum *L. 2.*
C. de jurej. propt. calumn. Jure vero Canonico in præ-
judicium judicis a partibus remitti non potest scil. ex-
presse, ne remisio speciem collusionis præ se ferre vi-
deatur, *L. 27. §. 3. § 4. ff. de pactis bene tamen tacite ni-*
mirus non petendo, L. 37. §. ff. de jurej. c. 1. de juram.
calumn. in 6to. auth. Principales §. 4. C. de jurej. propt.
calumn. quoniam principaliter non ad substantiam ju-
dicii; sed ad excludendam tantum litigantium mali-
tiam spectat. Liberum tamen integrumque est ju-
dici, ut juramentum hoc, si frivole peti animadvertet-
rit, remitti possit. *Mev. p. 2. Dec. 324.* ne supervacuis ju-
ramentis onerentur litigatorum conscientia, aut no-
men Divini Numinis profanetur. Quo loco oritur
quæstio: Num juramentum calumniæ statuto vel
confe-

consuetudine abrogari possit? Affirmativæ sententiæ partes defendit. *Lauterb. ad ff. tit. de jurejur. (1.) arg. L. 32. ff. de 1 L. (2.)* propter gravem perjurii metum *L. 2. in fin. C. de indict. vid. tollend. c. 3. X. de cobab. cleric. cum quo consentiunt Carpzovius aliique summæ auctoritatis viri, imprimis Gailius L. 1. obs. 85.* qui rationes contrarias adducit simul, præsertim, quod hoc juramentum calumniæ favore publico, ne veritas occultetur, & judicia dolosis fraudulentisque litibus repleantur, sit introductum, atque ob id, ipsum, consuetudine contrarium disponente, tanquam favori publico derogante, irrationabile esse censendum; concludit tamen idem Gailius ex communi DD. opinione, si princeps rescripto suo juramentum calumniæ tollere potest, cum sit juris positivi, sequitur idem efficere posse consuetudinem immemorabilem, quæ vim rescripti seu legis habet, modo justa consuetudinis causa, ut puta perjurii evitandi subsit vid. *Dn. Gail. c. obs. cujus verba hic allegata.*

§. V.

Dividitur juramentum istud in Generale & Speciale; Generale, quo litigantes jurant, se in tota causâ nihil calumniandi animo, sed sincere, & bona fide suscepturos, *L. 2. C. de jurej. propt. calumn. Nov. 49. c. 3.* Moribus vero nostris juramentum hoc, nisi a iudice ex officio, vel ad petitionem partis fuerit impositum, non præstatur amplius per *R. J. de An. 1654. §. über dieseß verordnen Wir 43.* isto tamen casu excepto nequaquam sine processu nullitate omitti aut remitti potest, *Vultej. de judiciis L. 3. c. 2. n. 40. Gail. L. 1. obs. 84. 85.* Actor Generale juramentum calumniæ præstare recusans totam perdit causam, expensasque reo a iudice

absoluto mediante nimirum ex communi DD. opinione absolutoria iudicis sententia, *L. 2. §. 7. C. d. t. Gail. c. l. obf. 86. n. 1. Struv. Exerc. ad π. 17. tb. 25.* restituit, in quo a speciali calumniæ jurejurando differt. Reus vero præstationem denegans pro confesso & convicto habetur in his videlicet capitulis, quæ narratione sunt comprehensa, *d. L. 2. §. 7.* & ibi omnino *vid. Dn. Brunn.* ubi simul huic regulæ: Reus præstationem juramenti calumniæ detrectans pro confesso & convicto habetur: limitationes quasdam annectit, nempe quod locum non inveniatur in criminalibus, cum ibi probationes oporteat esse luce meridiana clariores, neque porro si moram purgaverit, & ante sententiam declaratoriam damnum datum præstet, & interesse solvat, nam in pœnis legalibus mora purgari minime nequit ante sententiam, maxime cum hæc contumacia tantum sit ficta, & adversarii conditio nondum deterior facta, per *L. 8. ff. si quis caution. in judic. sistend.* Cæterum obiter notandum, quod nec si contumax ante sententiam moriatur recusationis pœna transeat ad ejus heredes, *arg. L. 29. pr. ff. de jure fisci* quamvis alias pœna a lege ipso jure illata, ad heredes transferatur *L. 5. ff. de calumn. L. 14. ff. de publican. vid. Lauterb. in Colleg. Theor. Pract. tit. de jurejur. tb. 90.*

§. VI.

Capita, in quibus hoc juramentum consistat, seqq. vericulis inclusa reperies:

Illud juretur, quod lis sibi justa videtur,

Etsi quæretur, verum non inficietur,

Nil promittatur, nec falsa probatio detur,

Ut lis tardetur, dilatio nulla petatur.

Nunc moribus quid obtineat hodiernis, *vid. Hoppius*

ad

ad b. r. §. 1. De Saxoniam retento juramento calumniæ speciali, generale in desuetudinem abiisse, testatur Carpz. p. 1. c. 12. d. 21. & in Proc. civil. tit. 12. art. 1. n. 7. Phipps. in usu Pract. Inst. b. Eclog. 34. Prope tamen in Saxoniam ad jusjurandum generale accedit juramentum malitiæ, si ab initio litis fuerit impositum Decis. 70. §. befehlen.

§. VII.

Desertur hoc juramentum, ut antea monui, vel a iudice ex officio propter favorem publicum, cuius causa potissimum introductum, vel ad partis petitionem; quo tamen loco Celeberrimus longe Dn. Stryk fatetur, se nullam invenire posse rationem, cur in Camera teste *Blumio in Proc. Camerali tit. 72. n. 4. & Gail. L. 1. obs. 54. n. 7.* fuerit receptum, ut petitio fieri debeat oretenus sive viva voce, adeo ut in scriptis facta præteriri possit *R. J. de An. 1600. §. MS auch Unsere/* cum tamen illud quod in iudicio scriptis fit, majori fieri solet deliberatione, *Dn. Stryk in annot. ad Lauterb. Compend. jur. tit. de jurej. ad verba. Viva voce.*

§. VIII.

Exigitur hoc juramentum non quidem a iudice in singulas causas, quanquam cogebatur olim, *L. 14. pr. C. de iudiciis* cum sufficiat hodie, eum initio officii jurare *auth. bodie C. de iudic. Nov. 9. §. pen. Nov. 15. §. pen.* sed ab omnibus litigantibus cuiuscumque sexus ac dignitatis per *ord. camer. p. 1. tit. 25. Lauterb. ad ff. tit. de jurej.* Etiam clerico, de iure quidem Canonico *c. 5. X. de jurej. L. 25. C. de Episcop. & Cler.* praxis sequitur, Universitate *L. 2. §. 5. C. de jurej. propt. calumn.* partium vice comparantibus, ut tutore, curatore *L. 2. §. 2. C. eod.* aliisque legi-

legitimis administratoribus *L. 2. auth. principales §. 2. 6. C. eod.* porro tam actoris quam rei heredes tenentur hoc juramentum præstare vid. *Wesemb. ad d. tit. C. sic quoque ordinatum in Constit. Elect. 24. p. 1.* pater quoque quando nomine filii agit aut convenitur jurat de calumnia *arg. L. 2. §. 2. C. d. t.* Item exposcitur ab advocatis & procuratoribus, quod tamen in illis locis, ubi advocati ordinarii generalis causas ad unum omnes jam sunt adstricti juramento, cessat, *Stryk ad Lauterb. tit. de jurej.* tum quod sufficiat bonis semel jurasse, improbos autem ne sæpe quidem repetitum jusjurandum coërcet, tum, quia verendum, ne religiosiores Sacramenti frequentia ab advocationibus deterreantur. vid. tamen *R. J. de An. 1654. §. Uber dieses.* itemque de advocatorum ordinariorum juramento uno ad singulas causas vid. *ord. Camer. p. 1. tit. 62. & 64.* Quibus cit. locis & advocati & procuratores in singulis etiam causis jusjurandum calumniæ subire coguntur. Quod & alibi fieri potest, si de singulari horum advocatorum procuratorumve calumnia haud obscure pateat ex actis, *Hopp. ad b. t. §. 1. in U. M.* Insuper, utrum hoc juramentum per procuratorem præstari possit, quaestionis est? Responzionem diversa dant jura. Jus enim Commune, per *L. 2. §. 2. C. de jurej. propt. calumn.* Canonicum, *c. 6. seqq. X. de jur. am. calumn.* Quod & in Camerali judicio observari, tradit *Petr. Heig. in Comm. ad J. b. t. n. 13.* affirmativam probant sententiam, modo procurator speciali sit instructus mandato, Jus e contra Saxonicum negativæ adstipulatur, præciseque desiderat, in propria persona tale jusjurandum principales ut præstent personæ, vid. *Proc. Ordnung. tit. 18. §. fin. Hoff = Gerichts = Ordnung Tit. Wenn ein aufsegelegter*

gelegter Eyd geleistet werden soll. fol. 206. sub fin.
§. IX.

Immunitate ab hujus jurisjurandi præstatione gaudent Electorum & statuum Imperii Consilarii actuales, litem non proprio sed Principis nomine suscipientes, *R. 7. de An. 1654. §. 43.* ob juramentum, quod ab initio officii sui plerumque præstare tenentur. Item advocati & procuratores fisci, ob necessitatem officii, quæ eos a præsumptione calumniæ liberat, nisi alia nova eaque evidens forte calumniæ præsumtio emergat. *Mev. p. 6. Dec. 138.* Neque huic præstando juramento obnoxios Dominum Feudi & Vasallum cenfet *textus 2. feud. 33. §. 1.* Immunitate quoque ab hocce juramento muniti sunt & parentes, & patroni, *L. 8. §. 5. ff. Qui satisdare cogunt.* quod injuriosum fuerit, patrem aut patronum a filio vel liberto calumniæ alicujus insimulari, *arg. L. 6. §. pen. & L. 9. de obseq. parent. præstand.* Nec est, cur objiciat quis nobis *L. 2. §. 4. C. de jurej. propt. calumn.* itemque *Nov. 41. §. ult.* cum facilis ex auctoritate perlonge celeberrimi Dn. Bergeri ad eas leges sit responsio, legem scil. generalem ad personas speciatim exceptas non porrigi. vid. *Resol. Lauterb. tit. de jurej. quest. 4. p. m. 204.* Econtra ab hac jurisjurandi calumniæ præstatione non liberati sunt Liberi & Libertini contra parentes, patronos agentes, *Obrech. de juram. c. 5. n. 10. c. 6. n. 5.*

§. X.

Locum invenit hoc juramentum in omnibus causis, etiam summariis, feudilibus, matrimonialibus, spiritalibus, & criminalibus, vid. *Lauterb. ad ff. tit. de jurej.* Exceptio tamen est in reo in causa capitali vel corporali, *Brünn. in Proc. Civ. c. 15. n. 14.* sive summario, sive

B

ordi-

ordinario processu agatur, *Clement. saepe §. citatione de V. S. Berlich. p. 1. concl. 3. n. 8.* Non autem praestatur in notoriis facti permanentis nec in confessis debitis, nec in Quaestionibus juris; ubicunque enim non opus est probatione, ibi juramento calumniae non est locus vid. *Brunn. ad L. 1. C. de jurej. propt. calumn.*

§. XI.

Praestare debent litigantes hoc juramentum coram iudice ordinario, cui de causa cognoscendi facultas competit, tam in prima quam secunda instantia, quorsum pertinet juramentum appellationis, quando appellans ejusque advocatus appellationem frivole non interposuisse jurejurando affirmant, quod in Camera imprimis obtinet; Neque interest iudex sit delegatus, an compromissarius, *L. 2. §. 4. C. de jurej. propter calumn.* modo in loco iudicii fiat, ubi tamen in illis personis occurrit exceptio, quibus vel dignitas vel sexus vel morbus domi jurare permittit; Hodie tamen per procuratorem ejusmodi jurisjurandi praestatio fieri solet; *R. 7. de An. 1654. §. 43.* Jure Pontificio per procuratorem in animam domini jurare permissum est, quo tamen casu speciale requiritur mandatum; *c. cum causam 6. X. de jurej. c. 3. §. pen. & ult. d. t. in 6to. Gail. L. 1. obs. 83. 88. 89.* Quod mandatum solenni formula conceptum & scriptum esse debet, *d. R. 7. §. 43.* Neque est, quod excipias, juramentum esse actum personalem, adeoque personalem producere obligationem, quod libens concedo; secus tamen esse existimo, ubi alter pro altero jurandi mandatum habet, tunc enim mandans perinde ac ex contractibus obligatur, qui & alterius nomine celebrari possunt. Quod vero jam de praestazione juramenti per procuratorem dictum, non viget in Saxonia,

nia, *vid. Proc. Ordnung tit. 18. §. fin.* De cœtero jure civili nomine universitatis hocce juramentum præstat major vel idonea ejus pars, *L. 2. §. 5. in fin. C. de jurej. propt. calumn.* Quod fere conspirat cum jure & Camerali, & Sax. Electorali, quo tres vel quatuor ex senioribus, quibus res melius comperta, non vero Syndicus, id præstare debent, *die Cammer = Gerichts = Ordnung p. 2. tit. 10. Constit. Elect. 13. p. 1.* quamvis aliud jure Canonico statutum legatur *c. 4. X. de jurej. Berlich. p. 1. concl. 31. n. 23.*

§. XII.

Solet hoc juramentum regulariter post litem contestationem præstari, quoniam ad totam causam pertinet, quæ post litem contestatam in judicium proprie deducta esse censetur. Etsi ante illam super exceptione dilatoria quandoque etiam præstari solet. Quod vero in Camera sub pœna nullitatis receptum, nisi post litem contestationem repetatur, *J. A. P. c. 12. §. 3.* Quod si vero omissum sit plane, ejus petitioni usque ad causæ conclusionem adhuc locus patet, *c. 1. pr. de jurej. in 6to. R. J. de An. 1654.* Cœterum an juramentum calumniæ exactum & non præstitum, processum vitiet, quæritur? Resp. quod sic, & sententia hoc casu lata ipso jure fit nulla, & nec partes, nec judex illud sine nullitate omittere valent, quia hac ratione est de substantia judicii, *vid. Gail. L. 1. obs. 84. Lauterb. de jurej. ad ff.* Notandum interim, effectum hujus juramenti in eo consistere, ut quidem a suspitione calumniæ, non vero ipsa calumnia liberet, unde fieri solet, ut nihilominus temere litigans in expensas condemnari *L. 79. ff. de judic.* & perjurium pœna arbitraria, puta fustigationis *L. si duo §. ult. de jurej. L. 16. C. ex quib.*

quib. caus. infam. &c. infamiae L. si quis major. C. de trans-
act. L. pen. C. de dignit. quin & lingvam illis abscindi so-
lenne quandoque fuit, vid. VVesenb. ad tit. C. de jurej
propt. calumn. puniri possit.

§. XIII.

Restat de prima h. tit. parte ut brevibus natu-
ram & indolem juramenti calumniae specialis intuear,
quod in certis tantummodo actibus & singulis iudicii
partibus exigitur, L. 1. 2. cum toto tit. C. de jurej. propt.
calumn. L. 8. §. 1. ff. qui satisd. Imponitur a iudice ex
officio, vel exigitur a parte adversa (1.) ex Legis dispo-
sitione juramentum iudiciale alteri deferenti, L. 34. §. 4.
ff. de jurej. Carpz. p. 1. c. 12. d. 23. Et hoc etiam obtinet,
etiamsi reus juramentum retulerit, tunc enim actor
utrumque tam litis Decisorium, quam juramentum ca-
lumniae speciale praestare tenetur, vid. Proc. tit. 18. Ferner.
Formula jurandi sic concipij potest: **Das Kläger durch
Zuschreibung des Eyd des Beklagten Gewissen geführli-
cher Weise nicht gerühret / sondern solches zu seiner
Nothdurfft gethan / oder Er darfür halte / daß solches
von Ihm billig geschehen.** Carpz. in Proc. tit. 11. art. 1. n. 19.
seqq. Quo loco monendum, si actor reo juramentum
litis decisorium deferat, juramentum calumniae spe-
ciale intra octo dies a tempore, quo sententia, per
quam quis iussus est juramentum praestare, vires rei
judicatae consecuta est, computandos, ut ab eo exigat-
ur, non esse necesse, hoc enim juramentum octidua-
nae praescriptioni non subjacet. vid. Dec. Nov. 70. quae de-
rogat ord. Proc. Sax. tit. 18. §. Wenn nun also etnem.
Coeterum si juramentum vel a lege vel a iudice de-
feratur puta suppletorium, purgatorium, jura-
mentum calumniae peti nequit vid. Carpzov. p. 1. c. 12.
d. 25.

d. 25. (2.) ob suspicionem calumniæ ; & sic concipitur juramentum, Ich beschwere / daß ich dasjenige / was wider N. N. bißhero in den Gerichten vorgebracht / auch weiter vorbringen und begehren werde / nicht aus Gefahrde oder böser Meinung / noch zu Verlängerung der Sachen / sondern allein zur Nothdurfft thue. Hinc Dn. Hoppius sequentem conficit regulam : *Quotiescunque contra aliquem est præsumptio, quod malitiose aliquod petat, aut proponat, toties (Licet antea juramentum generale jam fuerit præstitum) locus est juramento malitiæ.* non obstat *Nov. 9. c. f.* quia justa subest causa, quæ svadet, ut super speciali articulo hoc juramentum deferatur, *Nov. 73. c. 3. Carpz. p. 1. const. 12. d. 23. n. 6. seqq. e. g.* si actor vel reus adversario litis decisorium deferat juramentum, si quis petat editionem rationum argentarii, vel cautionem de damno infecto, vel testamenti exhibitionem, vel instrumenti editionem in casu *L. 21. C. de fide instrum.* vel comparisonem literarum, vel nunciet novum opus, vel offerat satisfactionem in alio loco, item in casu *L. 15. ff. ad Exhib.* vid. *Dn. Lauterb. in Colleg. Theor. Prac. tit. de jurej. th. 39.*

§. XIV.

Jure Canonico juramenti malitiæ nomine venire solet juramentum calumniæ speciale. Qui autem de malitia jurare recusât, respectu illius articuli super quo jurare debuit habetur pro confessio, ita ut articuli actoris, itemque exceptiones rei, etiamsi maxime revelantes sint neque recipi, neque attendi a judice debeant, si per sententiam nimirum jurare jussus, juramenti præstationem detrectat, *c. f. de confess. in 6to. L. sancimus C. de jud.* Quoties vero ille, qui juramentum judiciale parti adversæ detulit, de calumnia jurare recusât,

fat, vel in termino ad jurandum de calumnia præfixo non comparet, toties principale habetur pro præstito *L. 37. ff. de jurejur. Lauterb. in Colleg. Theor. Pract. ad n. d. t. tb. 40.* modo contumaciæ accusatio & prævia partis præsentis legitima petitio præcedat, alias pro præstito vix habebitur quoniam hoc punctum jus partis concernit.

§. XV.

De Saxonia notandum, abrogato ibi juramento calumniæ generali *O. P. S. tit. 33. Philipp. ad Dec. Nov. 70. obs. 1.* speciale esse retentum. Quod an recte factum, disputant DD. *Treutler. vol. 1. Exer. 21. tb. 3. L. C. fenrit,* hanc abrogationem carere ratione; contrarium vero facile potest sustineri, quia Saxonici nempe mores parum curant generale calumniæ juramentum, & ne leges perjuriis ministrent occasionem, melius, rectiusque abolitum, quam esse retentum credunt. *Gædenus in Proc. judic.* Glossam illam originalem nominat diabolicam; ego potius illam esse Christianam existimo, objuramentorum evitacionem. Illud speciale juramentum sub voce juramenti malitiæ in quavis parte ac tempore vel ab ipsis partibus vel ab eorum advocatis quandoque & procuratoribus exigitur, *Proc. Ordn. tit. 33. Resol. Grav. de An. 1661. tit. von Justittien Sachen §. ingleichen und zum zwölfften/ vid. Philipp. & Martini ad d. ord. Proc. tit. 33. n. 16. 17. 28. 34.* Quod tamen ultimum eo tantummodo casu procedere existimo, quando de singulari advocatorum calumnia ex actis apparet, alias enim illi secundum tenorem *Mand. Elector. de Anno 1691.* generale præmissio a Collegio Juridico facta examinare perhibent juramentum, hac forma, *Zhr sollet gereden und geloben; Demnach*

nach der Durchlauchtigste Churfürst zu Sachsen und
Burggraff zu Magdeburg / 2c. Unser gnädigster
Churfürstentum und Herr / 2c. Euch die Praxin in Dero
Churfürstentum und incorporirten Landen gnä-
digst verstattet / daß ihr keine Sache / es sey denn / daß
derselben Beschaffenheit von Euch wohl erwogen / an-
nehmen / diejenigen aber / die ihr böse und ungegrün-
det befindet / gleich Anfangs von euch wissen / auch
hernach die / so ihr zu führen auff euch nehmen werdet /
Euch mit allem treuen Fleiß angelegen seyn lassen /
derselben Nothdurfft wohl erwegen / und sie geschick-
lich und förmlich / auch so viel nur möglich in aller
Kürze vorbringen / ja in allen Puncten dabey Euch
also bezeigen / und solche Sachen nicht anders führen
und tractiren wollet / als wenn sie Euer eigen wären.
Insonderheit sollet ihr euch alles dessen / so zu einiger
bößlichen Verzögerung der Sachen gerichtet / gänzlich
enthalten / vielmehr alle Processse und Sachen / in
welchen ihr Klägern oder Beklagten dienen werdet /
ohne einige Tergiverfation / so viel nur möglich / und
mit Beyseitzung aller zum Verschleiß gereichenden
Ausflüchte / zum Ende befördern. Ingleichen / da in
progressu / daß die Sache in Rechten nicht gegründet
wäre / ihr wahrnehmen soltet / solche alsbald von euch
thun / und eures eigenen Nuzes halber dem Part
keine vergebliche Hoffnung machen / sondern die Um-
stände / mit Fleiß und mit Grunde ihm zu Gemüthe
führen / auch darauff verwarnen / daß er sich lieber
selbst weise / als in vergebene Unkosten führe. Und
wie ingemein und in allen Sachen / so euch werden
anvertraut werden / ihr zuförderst / wenn sie zweif-
selhaftig sind / mit allen Kräften / daß sie in der Gü-
te

te möchten bengelegt werden / bemühet seyn sollet/
also vornehmlich in Sachen/ so zwischen Obrigkeit und
Unterthanen / Seel= Sorgern und Beicht=Kindern/
Mann und Weib/ wie auch nahen Anverwandten sich
verhalten/ vor allen Dingen die Leute/ die euch ihnen
zu dienen verlangen werden/ mit allen möglichsten
Fleiß zu gebührenden Gehorsam / und sich selbst un-
ter einander der Billigkeit nach zu vergleichen vermäh-
nen/ euch auch derselben Sachen anders nicht unter-
winden/ es sey denn/ daß ihr scheinlichen befindet/ daß
die Leute gut Fug und Recht dazu haben/ auffer dem
aber euch solcher Sachen gänglich entschlagen/ die Par-
theyen mit Gebühren nicht übersetzen/ keine Processen
oder Sachen redimiren oder an euch handeln / und
schlüsslichen / mit dem andern Theile / so wohl bey
währendem Patrocinio, als wenn solches auffhöret/
keinesweges colludiren / und weder per directum
noch per indirectum dem andern Theile/ mit dem/ so
ihr von der Sache erfahren/ an die Hand gehen/ oder
ihm part davon geben wollet.

End :

Alles/ was ich geredt und gelobet habe/ wie mir
das mit unterschiedlichen Worten und Puncten für-
gelesen und fürgesaget worden ist/ das will ich stet/ fest/
unverbrüchlich / auch getreulich / und ohne Befehde
halten / Als mir **GOTT** helffe / durch **JESUM**
Christum seinen Sohn / unsern **HERRN**.

§. XVI.

§. XVI. Explicatis iis, quæ ad primam h. tit.
partem pertinebant, sequitur nunc svadente methodo,
ut quæ ad secundam spectant exponamus & modos,
quibus temeritas litigantium coerceatur extrinsecus,
evol-

evolvarum; Inter quos primum occupat locum pœna pecuniaria, quæ est vel generalis; Et jure quidem veteri actor in partem litis decimam multabatur, idque per actionem veterem calumniæ, quæ contrahitur ex sponſionibus, quibus veteres Romani, ut litigatores se invicem provocarunt, & pecuniam deposuerunt, quam victor recuperabat, victus amittebat, referente Varrone *L. 4. de Lingva Latina* quam Justinianus Imperator *§. 1. 7. b. t.* licet desuetudine jam obliteratam, abrogavit; Jure autem novo, victus damnum & impensas litis præcedente in judicialibus, (quales sunt judicantium mercedes **Urtheilsgeld** / quæque notariis & scribis judiciorum pro citationibus, examinatione testium, aut conscribendis actis debentur) in judiciis superioribus harum terrarum nulla, in extrajudicialibus (ut sunt viatica & salaria advocatorum, **Zehrung** / **advocaten Lohn**) aliqua judicis moderatione *L. 9. C. unde vi. L. 15. ff. de judic. ubi Brunn. num. 10. Rec. Imp. de An. 1654. §. 154.* victori refundere cogitur, nec prodest victo, quod juramentum calumniæ præstiterit, quippe quod pœnam pecuniariam non tollit, sed nihilominus adhuc ei imputari potest, quod suum adversarium temere in jus vocaverit, quia ejusmodi jusjurandum purgat quidem suspicionem doli & calumniæ, non vero culpæ & temeritatis litigandi, quæ sola ad condemnandum in expensas sufficit *L. 79. ff. de judic. ibique Brunnem.* est. Neque victo conducit porro, si in procuratorem suum culpam & retardationem processus transferat, *Mev. p. 5. Dec. 115.* Victus autem tum demum in damna & expensas condemnatur, si justas & probabiles litis suæ causas allegare non valet, quæ causæ in jure civili determinatæ

C

non

non reperiuntur, sed earum designatio prudentis judicis arbitrio relinquenda, *Hopp. ad b. t. §. 1.* Notandum insuper toties victum a refusione expensarum liberari, quoties causa, de qua litigatur, Jctorum variis agitur opinionibus, & victus responsum aliquod vel peritum Juris pro se habeat, *L. 79. ff. de judiciis. Gail. L. 1. obs. 152. num. 6.*

§. XVII.

Jure Saxonico olim victori tantum necessariae & judiciales expensae adjudicabantur. Hodie vero jure Novissimo sancitum, ut etiam extrajudicialium expensarum ratio habeatur, ita, ut victor expensas ordine liquidet, & designet, easque per judicem moderari sine juramento petat, quo casu si judex expensas taxat & moderatur, victor non habet necesse, taxatas expensas juramento confirmare, sed illae ei simpliciter debentur, vigore *Elect. Constit. 31. p. 1. add. die N. S. D. tit. 37. §. wenn denn.* Caeterum usu Fori (secus in Camera, qua jus floret commune, ibi enim haud petitae adjudicantur expensae. *Gail. L. 1. obs. 151. num. 21.*) receptum, victum in expensas aliter non condemnari, nisi ab adversa parte fuerint petitae, *vid. ord. Proc. tit. 36. §. So wollen wir / verb. auff des Gegenparts Bitt und Begehren /* quamvis etiam iusta ex causa in expensas possit judex victum condemnare ex officio *Ord. alleg. verb. doch zu des Richters.* quo tamen casu non tenetur parti, si condemnationem in expensas neglexerit. Si vero petitae fuerint expensae, tunc omnino tenebitur Judex *Carpz. in Proc. tit. 24. art. 1. n. 32.* Quae tamen petitae intelliguntur, modo adjecta libello sit clausula salutaris, ut super omnibus optimo quoque jure, jus & justitia administretur

stretur *Gail. L. 3. obs. 151. Mynsing. L. 4. obs. 55.* Cessat vero hoc casu regressus ad iudicem nomine expensarum, si victor iudicis sententiæ, quæ mentionem adjudicationis expensarum facit nullam, acquirerit, nec per leutationem vel appellationem a viribus rei iudicatæ illam suspenderit; Censetur enim in omissionem tunc consentisse *Carpz. in Proc. tit. 24. art. 1. num. 5. art. 2. num. 25.*

§. XVIII.

Specialis pœna pecuniaria est, quæ imponitur actori, parentes & patronos eorumque liberos sine venia in jus vocanti ad summam 50. solidorum §. *fn. I. b. t.* Reo vero dicitur in quibusdam casibus ubi ex inficiatione lis crescit, & quidem datur actio in amplius quam in simplum, vel ex postfacto, ob inficiationem damni injuria dati, depositi miserabilis, & piorum legatorum, vel ab initio, ut actio furti *Vinnius ad §. 19. J. de furtis.*

§. XIX.

Coercetur denique temeritas litigantium infamia, quæ est macula ex turpi illicitoque facto contracta, propter quam personæ existimatio apud alios læditur, *L. 20. C. ex quib. caus. infam. L. 5. §. 1. ff. de extraord. cognit. Lauterb. ad ff. qui not. infam.* Estque vel juris vel facti; Quam divisionem tanquam juri nostro incognitam licet nonnulli rejiciant, attamen res ipsa multis evidentissimis juris probari potest rationibus, quas adducit *Wesemb. ad ff. tit. de his qui not. infam. n. 2.* non igitur est de verbis ut litigemus, ubi de re constat.

§. XX.

Infamia juris est, qua scil. existimatio ex delicto

cto nostro autoritate Legum imminuitur; Et quidem vel immediate cum tale quid notorie commissum est, quod nulla iudicis sententia expectata Leges infamia notant, v. c. in scenam prodeuntes lucri causa, quales sunt hodie funambuli, mimi & histriones, aliam vero rationem honestarum comediarum & operarum; ut vocari solent, esse monet *Dn. Stryk. U. M. II. b. t. §. 78.* Lenocinium facientes, Mulierem liberam corpore quaestum facientem; Viduam quae marito mortuo antequam partum ediderit, aut intra annum Luctus sine principis concessione secunda vota (secus est in sponsalibus) contraxit; & qui scienter ac proprio motu illam duxit, & parentes illorum, qui ab initio hoc sunt passi, etiam si maritus alias non fuerit lugendus; Neque enim propterea cessat ratio legis prohibitivae, quae in incertitudine prolis consistit, vid. *Lauterb. ad ff. tit. de his qui not. inf.* Quae ultima infamia jure *Can. c. pen. & fin. X. de secund. nupt.* & hodie non observatur, sed arbitrarie ejusmodi festinatae nuptiae puniuntur, sic in Sax. Elect. non solum in vidua intra annum luctus, sed & in viduo intra semestrem spatium a tempore conjugis defunctae nuptias contrahente locum habet haec arbitraria poena, nisi fortasse dispensatio intervenerit. *vid. ord. Matrim. Elect. Sax. de A. 1624. §. 5. in fin.* vel mediate per sententiam condemnatoriam, prout videlicet facta quaedam non sunt notoria, sed clam commissa, ita, ut haud plane negari aut specie saltem aliqua excusari palliarique possunt.

§. XXI.

Infamia facti est macula exturpi facto sine juris autoritate contracta, quae existimationem apud graves & honestos viros laedit, *Lauterb. ad ff. d. t.* Exempla

pla infamiae facti occurrunt in *L. 25. § ad L. Jul. de adult.* qua continetur si quis ancillam jure civile sic dictam, stupraverit, turpe committit factum, quia tamen maculam inde ortam Lex non confirmat, ideo talis de jure civili infamiam juris non incurrit, opinio tamen ejus gravata esse dicitur, aliud in *L. 56. ff. pro socio, L. fin. de servo corrupto*; Coeterum obiter addo, quod Exemplum infamiae juris & facti simul certo nempe respectu sit in furto, Furtum enim regulariter infamat infamia juris, interdum vero puta respectu uxoris infamia saltem facti, quod posteriori casu mitiori dicitur vocabulo amotio *L. 2. ff. rerum amot.* non furtum, in honorem & reverentiam matrimonii. Porro noto, quod ille scil. infamis jure appelletur, *der berüchtigt* item *anrüchtig* ist/ contra vero infamis facto saluetur, *welcher sich* prostituiret.

§. XXII.

Contrahitur infamia I.) condemnatione ex delicto furti vi honorum raptorum, doli & injuriae, §. 2. *I. b. t.* quoniam in his delictis agitur de fiderupta, i.e. perfidia & dolus in illis commissus est *L. 5. ff. depositi*. Dolus autem ita exosus est, ut nemini non solum patrocinari, sed etiam infamiam secum portare debeat *L. 1. §. 4. ff. de dolo* II.) contrahitur infamia ob dolum condemnatione ex contractu, in quo de singulari fide, ad quam alter contrahentium ab initio respexit rupta agitur, in actione quidem directa, tutelae, mandati, depositi, societatis, quia ei, cui actio directa competit, directo & principaliter consulere voluerunt jura, ne re sua defraudaretur, *L. 17. §. 1. L. 18. §. 4. ff. commod.* Cur vero idem in aliis contractibus non obtineat, *vid. Bachov. ad J. b. t.* Hanc rationem reddit

Dn. Hopp. quia in contractibus aliis non principaliter de dolo, sed de præstatione ejus, ad quod quis per contractum se obligavit, quaestio est, ob id ergo, quod incidenter saltem in considerationem venit, non debet quis infamia notari. Cæterum ut quis ex quatuor recensitis contractibus, infamis condemnatur, necessario, dolus & perfidia requiritur, culpa enim ne lata quidem sufficit *arg. §. 6. 7. de suspectis tutor.*

§. XXIII.

Quod vero dictum, locum tantum habet in actionibus directis, secus autem est in contrariis, qui enim contrario judicio est condemnatus ex his memoratis quatuor contractibus, non fit infamis, quoniam hic non de dolo seu perfidia, sed saltem interesse h. e. indemnitate & expensis recipiendis agitur, *L. 6. §. ult. de his qui not infam.* ubi autem nullus dolus, perfidiaeque nulla, ibi infamia etiam locum non habet *L. 24. de dolo.* Famosa tamen limitatio est, nisi aequè dolus in contraria actione vindicetur, cujusmodi exemplum occurrit fere unicum in *L. 6. §. 5. ff. de his qui not. infam.* scil. si fidejussor ex mandato pro principali solverit, & debitor actione contraria conventus, solum restituere nolit, ubi fidem ipsi fidejussori datam rumpit, eaque propter infamiam incurrit, quod probe contra morosos debitores observandum.

§. XXIV.

Porro oritur infamia extranactione partis spontanea in delictis, quia ea confessionis instar est, qui autem crimen fatetur, pro judicato habetur *L. 2. 3. ff. de confess.* & eadem, qua ille, qui a iudice condemnatus est, poena plectitur. Interim distinguendum, an delictum, de quo quis paciscitur, in se & sua natura

tur-

turpe sit, & ob turpem pactionem infames fiunt, an vero paciscatur super contractu, ubi humanius pactus præsumitur, non super dolo, sed super eo quod alterius interest; Unde tutissimum, si auctoritate Magistratus transigatur. *L. 6. §. 3. ff. de his, qui not. inf. Gail. L. 2. obs. 102. n. 13. Stryk. Cant. Contr. Sect. 3. cap. 7. §. 11. 12.*

§. XXV.

Cum infamia affinitatem quandam habet levis notæ macula, quæ ex fordido vitæ genere contrahitur, personisque vilibus annumerat aliquem; Humiles in jure nostro honestioribus opponuntur, & dicuntur a genere vitæ plebejo, & tenuitate facultatum & fortunarum; Hac levis notæ macula aspersi sunt spurii & alii illegitimi. Hinc & jure Divino, Canonico ad sacros non admittuntur ordines, *Deut. 23. vers. 2. c. 13. X. qui fil. sint. legit.* Quo loco tangenda est quæstio: An ex spuriiis legitime nati, hac laborent macula, Neg. quia macula patri inhærens non descendit in filios, etiam si juris infamia laborent parentes, id tamen filiis objici nequit, & si quis liberis supplicium paternum objicit, injuriarum tenetur. *arg. ord. Crim. Car. V. art. 110.* quæ loquitur de infamia propria, multo magis vero tenebitur, qui alicuj alienam objicit infamiam.

§. XXVI.

Porro notæ levis macula laborant carnifices, exco-riatores & quibusdam in locis licitores. Quo referendas quoque esse censeo ministras diversiorum, utpote quæ in *L. 29. C. ad L. Jul. de adult.* dicuntur viles, item obeuntes lyris & cantiunculis, quos R. J. vocant *ein leichfertiges Volk*. E contra huc non per-

pertinent illorum liberi, nisi ipsi quoque sectentur
fordidum vitæ paternæ genus. Neque horum nu-
mero annumeratur, qui imprægnatam ab alio duxit,
Carpz. p. 2. const. 6. d. 14. Nec obstat vulgi opinio se-
cundum proverbium: **Wer etne Hure nimmt/ ist
ein Schelm/ oder will etner werden /** namque ea, &
ratione caret, & autoritate cordatiorum destituitur.
Imo jus Canonicum ejusmodi meritricem ducentem
laudat, dicitque illum egregium charitatis opus ex-
ercuisse, *cap. 20. despons. t. integritas §. 32. qu. 1.* Ne-
que porro levis notæ maculam subit, qui torturam
sustinuit, *vid. L. 22. ff. 24. C. de his qui not. inf.* dissen-
tit quidem *Brunn. ad L. 14. C. d. t.*

§. XXVII.

Aboletur vero juris infamia I. per restitutionem
in integrum, *L. 2. ff. de senat. Nov. 129. pref.* Probe ta-
men mentem Principis restituentis hoc passu atten-
dendam esse asserit *Schöpffer. ad. tit. ff. de his qui not.
inf.* quia plenissima requiritur restitutio, ita ut prin-
ceps famam relegato cum infamia vel deportato re-
stituisse non præsumatur, quamvis facultatem rede-
undi ipsi concesserit, *L. 7. C. de sent. pass. L. 13. C. de
nupt.* ubi sceminam restituit Imperator scenicam, quæ
est famosa, & pereleganter docet, quod Deum imi-
tari debeamus, qui peccata hominibus condonat quo-
tidie.

§. XXVIII.

Nihil interim interest, Imperator ipse immedia-
te, an vero mediate per Comitem nimirum Palati-
num hac restituendi famam facultate condecoratum,
restituatur. Valet etiam status Imperii restituere, hac
tamen ratione effectus differentia, ut restitutio Impe-
rato-

ratoris five immediate five mediate facta valeat per totum Imperium, contra vero status Imperii cujusdam restitutio effectum sortiatur tantum per solam ejusdem provinciam.

§. XXIX.

Porro infamia juris deletur certo temporis lapsu, si pœna temporalis famosa ex arbitraria causa imponatur *L. 3. C. h. t.* secus si pœna constituta sit ex causa sua natura famosa, nisi pœna ordinaria ipsa infamia sit gravior, & ad publicam spectet vindictam. *vid. Lauterb. in Colleg. Theor. Pract. ad ff. h. t. §. 23.* quoniam tum pœnæ gravitas, cum famæ integritate compensatur.

§. XXX.

Evitatur infamia, quotiescunque reus in judiciis famosis civilibus, & in iis criminalibus, ubi procurator admittitur puta, cum poena illorum pecuniaria sit, & relegatione minor, litigat per procuratorem *Wesemb. ad. d. t. n. 9.* toties infamis non fit, quia sententia non in principalem ipsum, sed procuratorem fertur; nam nec is incurrit infamiam, quia nihil admittit, nec principalis, quia ipse non est condemnatus. Quæ regula tamen fallit iis in locis, ubi sententia non contra procuratorem, sed ipsumet principalem ferri solet. Sicut in Saxonia ad unum omnes sententiæ definitivæ non in Procuratorem; Sed in ipsum principalem ferri consueverunt.

D

§. XXXI.

§. XXXI.

Cessat, & potest evitari infamia ; Quotiescun-
 que iudex tam inferior quam superior, Licet nonnul-
 li hoc restringunt tantum ad illum, a quo non appel-
 latur. *vid. Moller. ad Const. Elect. 42. p. 4. num. 17.* ex cau-
 sa in sententia expressa iusta famæ existimationem
 reo conservet ; *Wesemb. c. l.* nam cum tacite imposi-
 ta duriore pœna famæ consulere possit, ut præced.
 §. 29. dictum, cur expresse idem non possit iusta ex
 causa, ratio dissuadet nulla. Hinc in injuriis leviori-
 bus famam reservandam esse *Brunn. ad L. 4. ff. d. t. n.*
6. ad L. 13. ff. eod. n. 10. 11. tradit, quam & sententiam
 in Praxi esse receptam testatur *Hahn. ad Wesemb. tit. de*
injuriis n. 13. Gail. L. 1. obs. 65. n. 6. & ita sententia fertur,
derowegen ist Beklagter / jedoch ohne Verlesung seiner
Ehren Klägern einen Wiederruff zu thun schuldig.
vid. Wesemb. ad tit. de injuriis, ubi subjicit, hoc humani-
 us esse, ne propter levisimas injurias ex iracundia for-
 te prolatas, multi societatibus, ordine, collegiisque
 suis ut infames ejiciantur, & alia gravia, quod sæpe
 fit in conviviis, subsequantur. Porro effugit Reus
 infamiam hodiernis quidem moribus toties, quoties
 ille pœnam aut jure debitum aut actione expressum
 ante condemnatoriam offerat sententiam aut nolente
 adversario recipere apud acta deponat, juxta *L. 19. C. de*
usuri; L. 9. C. de solutione; nam infamia per sententiam ir-
 rogatur, sententia vero ferri non potest, ubi reus para-
 tus est solvere *L. 73. de procurat. Gail. L. 2. obs. 203. n. 2.*
 Quo loco quæstio acriter inter DD. superioribus agi-
 tata temporibus, decidenda venit : Quando nempe
 oblatio facienda sit : utrum ante litis contestationem ,
 an

an vero etiam post, offerre liceat, usque ad sententiam? Brevibus meam dabo mentem, adstipulans opinionioni DD. testantium, licere offerre usque ad sententiam, quam tanquam æquiores hodie pleræque sequuntur curiæ, *vid. Wesenb. c. 1. Quod & in foro Sax. obtinere testatur Matth. Coler. ad c. 32. X. de sent. & re jud. num. 10. 11.*

§. XXXII.

Liberat a macula infamiæ quoque transactio & pactio ante sententiam, autoritate vero judicis facta, *L. 6. §. qui jussu d. t.* Citra jussum judicis sufficere puto protestationem, se non transigere, non quod delictum confiteri intendat, sed quod a vexatione litis sese redimat, & sic DD. communiter volunt, quamvis ejusmodi protestatio de jure famam reservet minime. Denique tandem macula ex stupro contracta per subsequens purgatur matrimonium stupratoris cum vi-tiata, *Carpzov. L. 6. Resp. 99. Berlich. p. 2. Dec. 99. Richt. Dec. 80. num. 18.*

§. XXXIII.

Cum vero omnium actionum instituendarum principium ab ea parte Edicti proficiatur, qua Prætor edicit de in jus vocando, Exposcit ordo, quædam ut adjiciamus de citationibus, ubi notanda imprimis venit differentia, quæ in jus vocationem & citationem intercedit; In jus vocatio fieri solebat olim privata autoritate *Struv. Exerc. ad π. 5. th. 3.* quæ tam dura ut nihil supra erat, namque actor adversarium obvium reluctantem atque invitum, obtorto, quod ajunt, col-

lo in jus seu tribunal prætoris trahebat, *arg. L. 18. de in jus vocando L. 5. qui satisd. tenent. Non obstat L. 9. C. de bon. autb. jud. possid. Nov. 112. cap. 3. L. 54. C. de decur.* textus enim hi ad jus novum collimant; Hinc parentes & patroni sine veniæ impetratione vocari non debebant, quia actio alias dabatur prætoria in factum pœnalis in jus vocato, adversus vocantem ad pœnam 50. aureorum *L. 24. ff. d. t. §. fin. 7. b. t.* Quod si vero pecuniam reus forte non habebat, corpore luere debebat.

§. XXXIV.

Causæ, ob quas memorata pœna remittebatur, sequentes sunt, 1.) Eliditur hæc actio illam pœnam continens annali præscriptione 2.) exceptione pœnitentiæ, vocatum non venisse, vel ipsum non invitum, aut tutorio nomine vocatum esse *L. 11. 16. ff. b. t.* Quod etsi verba edicti non patiantur, suadet tamen ratio, ut eadem hic ἐπιπένητα utamur, & pœnitentiæ locum demus, sicuti in cœteris *L. 1. §. 1. sup. quod quis. jur.* etiam atrocioribus *L. 19. de fals.*

§. XXXV.

Monendum est hanc actionem hodie plane pleneque cessare, testante *Carpz. p. 1. c. 2. d. 26.* quia veniæ concessio ipsi citationi, quæ publica peragi solet auctoritate, tacite inest hodie, modo judici indicetur reverentiæ vinculum, & verba actoris in factum temperata civiliter proferantur, ne lædatur debita reo reverentia, Schilter. *Exerc. ad π. 6. tb. 7.* Et quod de parentibus dixi, idem obtinet hodie in feudi domino.

§. XXXVI.

§. XXXVI.

Quod vero olim in jus vocare erat, illud sublato juris & iudicii discrimine citare dicitur. Est autem citatio Legitima rei ad iudicem ipsius iussu facta vocatio. Tres vero ejusdem sunt partes, una a parte iudicis citantis permissio seu iussus de citando, quem tamen adversæ partis petitio in civilibus præcedere debet, quia alias citatio foret nulla, secus in criminalibus; Cæterum moneo, quod citatio haud præmissio iudicis iussu emissâ, effectum habeat nullum.

§. XXXVII.

Reliquæ duæ partes sunt ex parte nuncii, 1.) sc. commissionis de citando executio, quæ fit vel viva voce, vel decreti iudicis insinuatione, vel immediate in personam in territorio citantis subsistentem, vel mediate in personam, quæ alterius subest jurisdictioni, per literas rogatorias seu mutui compassus, iudex enim hoc casu in subsidium juris rogare solet Magistratum illius loci, ubi degit, citatum ut ad se mittat, cum oblatione se in similibus idem facturum, & Magistratus hoc imploratus modo citationes exequi tenetur illas, sin minus, adversus illum appellari & ad hoc a superioribus cogi potest, *Carpz. p. 1. c. 2. d. 27. 28.* & in *Proc. tit. 8. art. 3. n. 6.* quoniam jurisdictione una per aliam est adjuvanda, & manus ut fricat manum, sic magistratus alterius auxilio & manu indiget. Notandum vero, Consistoria Ecclesiastica citare mediate, omissa tamen formula in subsidium Juris vid. *Erled. der Q. Gebr. de Anno 1612. tit. von Consistorial-Sachen §. 6.* 2.) insinuationis relatio, quæ actis inferi debet, ob sen-

tentiæ vel totius processus nullitatem *tit. 4. Proc. Ordnung. Appell. Ordnung. tit. von Bothen.*

§. XXXVIII.

Interim nuncio publica auctoritate ad id constituto se citasse affirmanti creditur, quamvis, si talis non habeatur, quoque valeat iudex citationem privato cuicumque etiam suo aut alterius famulo committere, *Marant. in spec. tit. de citat. n. 44.* Quæ tamen citationem insinuandi ratio, si insinuationem neget reus, effectum habere vix poterit aliquem, nisi insinuans suam confirmet assertionem juramento. Porro insinuatio citationis potest etiam expediri per Notarium instrumentum coram testibus de insinuatione conficientem. *Carpz. in Proc. tit. 7. art. 1. n. 79.*

§. XXXIX.

Est autem citatio in omni processu ita necessitatis, ea ommissa, ut possit nihil cognosci, nihilque statui, & omne id, quod contra factum pro infecto habeatur, nec res iudicata auctoritatem obtinere queat, quia illa ad iudicii substantiam necessario requiritur. Est vel *realis*, quæ fit personæ apprehensione & regulariter tantum in gravioribus delictis criminalibus post legitima indicia, nisi reus de fuga sit suspectus, aut jam in fuga *L. 10. §. 16. Quæ in fraud. credit.* vel citatus comparere nolit, *L. 8. C. quemad. & quand. jud.* Hæc enim realis citatio censetur esse injuriosa, unde ab hac abstinendum; vel *verbalis* quæ aut viva apparitoris voce fit, *mündlich* / aut scriptura *schriftlich*.

§. XL.

§. XL.

Verbalis iterum subdividitur in PUBLICAM, qualis est citatio Edictalis, quæ fieri solet per edictum foribus templorum & curiarum affixum, hodierno & quidem usu, tribus in distinctis territoriis. Sex vero casus, in quibus illa habeat locum recenset *Struv. in Jurispr. Rom. Germ. For. L. 4. tit. 8. §. 5.* Et in PRIVATAM, quæ, vel in faciem iterum vel ad domum fit vid. *Hopp. ad b. t. §. ult.*

§. XLI.

Porro vel DILATORIA seu simplex, qua quis simpliciter i. e. absque præcisa comparitione ad judicem vocatur, sed ulterior non denegatur dilatio, vel PEREMPTORIA, mandans præcisam absque ulteriore dilatione comparitionem, qualis censetur, si comminatio adjecta sit citationi v. g. judicem, citato non comparente, nihilominus cogniturum, & pronunciatum, quod jus & justitia postulat. Quandoque & ipsa vox Peremptorie, v. g. *wir citiren Euch hiermit peremptorie*, additur, quæ citatio quoque intelligitur, quando sic citatur Reus. *Ihr werdet sub pœna præclusi hiermit citiret.* Denique tandem citatio, vel est *generalis* i. e. ad totam causam, hujus generis citationes in judicio Camera Imper. decerni solent; vel specialis, ad certum actum *Cail. L. 1. obs. 51. n. 10.*

§. XLII.

Citantur, qui non prohibentur, scæminæ, quod & hodie obtinet, pupilli infantia majores *arg. L. 1. §. 2. de adm. & per. tut.* aut illorum tutores. Procurator
de

de jure quidem Communi post Litis contestationem. In Saxonia vero Elector. ipsis principalibus vel ad domicilium eorundem citatio insinuanda, nisi forte absentes aut extranei sint, tali enim casu procuratoribus aut actoribus eorum speciali ad singulos actus directo instructis mandato, fieri potest, vid. *Mand. Elector. de dato Dippoldisylvanis d. 18. Febr. Anno 1691.* Citantur in omnibus causis, summariis & notoriis, nisi causa ita sit notoria, dubitationem omnino ut admittat nullam, & reo prorsus nulla competat defensio, exceptio vel excusatio vid. *Nicol. in Proc. cap. 3. n. 3.* Nec regulariter Princeps de plenitudine potestatis citationem omittere potest. *Struw. Exerc. 5. ad ff. lb. 10.*

§. XLIII.

De citatione plurium litis consortium itemque heredum vid. *Proc. Ordnung tit. 4.* Quod vero cit. ord. Proc. fancitum, nempe, ut citatio plurium litis consortium, itemque heredum *jedem absonderlich* insinuari debeat, locum invenit minime, quando communitas, civitas vel collegium citatur, sufficit ibidem, colectivo citationem fieri nomine, v. g. citamus Consulem & senatores hujus civitatis, Schultetum & communitatem talis pagi, quoniam ejusmodi nomina collectiva certum constituunt corpus, quod scil. citandum est, & adversus quod actio instituta, quam ergo citationem, ut singuli excipiant, necesse non est. vid. *On. Ziegl. in Not. ad praalleg. ord. Proc. ad verba. Mehr Litis consorten.*

§. XLIV.

Exigit citatio ratione conceptionis (1.) nomen judi-

judicis five ordinarii, quo sufficit nomen dignitatis & officii: **wir Bürgermeister und Rath der Stadt**; **Wir Richter und Beysitzer** / five delegati, cujus proprium exprimendum est nomen, insuperque copiam delegationis suae citationi inferere debet, de hac ut constet citato. (2.) nomen actoris (3.) nomen citandi. Quod cum nomine & cognomine est exprimendum & si contra factum, non valet citatio, *Ord. Cam. p. 1. tit. 22.* si plures rei, omnes & singuli (4.) causam, ob quam citatio fit; in criminalibus tamen hæc, ne præparationi ad mendacia præbeat, consulto omitti potest, *Schæpffer. ad ff. de in jus vocando. num. 18.* (5.) Locum, qui debet esse tutus & honestus, in ordinariis judiciis sufficit, si dicatur: **für uns zu erscheinen** / (6.) tempus non nimis angustum, in dilatoria citatione jure civili X. dies, *L. 69. ff. de judiciis*, in Camera est arbitrarium, in Sax. VI. septim. & III. dier. ad hoc nempe, ut sententia præclusiva ferri queat, in Comminatoriis & condemnatoriis in expensas tempus trium septimanarum integrarum satis est, vid. **das Appellat - Patent.** *de A. 1670.* Nec feriatum, quod si expresse ad feriatum fiat, sententia est nulla; si vero forte fortuna incidat in ferias, receptum in Praxi est, quod comparere debeat die non feriato sequenti. *Stryk. in Introduct. ad Prax. For.* id quod citationi in Camera nominatim his verbis: **Also Laden wir Euch auff den Tag / und dasern derselbe kein Gerichts - Tag seyn würde / auff den nachfolgenden / inferi**, refert *Blum. in Proc. Cam. cap. 65. num. 27.*

E

Coe-

Coeterum secundum *Constit. D. Augusti 1. & Resol. Grav. tit. von Justitien-Sachen.* §. hätte aber zum achten / citantur litigantes alternative, nemlich / zur Güthe oder in Entstehung derselben zu rechtlichen Verfahren / unde si præcise fiat zu rechtlichen Verfahren / citatio tanquam male formata non valet.

§. XLV.

Quo loco operæ pretium esse censeo, mentionem facere quæstionis: Utrum citatio invalida convalescat comparitione & nec comparens excipere possit citationem esse illegitime factam? Id indefinite volunt *Mynsing. Cent. 2. obs. 81. Gail. L. 1. obs. 48. num. 4. & obs. 58. num. 2.* Contrarium vero defendere conatur. *Dn. Ziegl. in not. ad Ord. Proc. Sax. tit. 4. verb. Seine Nothdurfft zubedencken haben möge* scribens, duplicem effectum sive finem habere citationes, puta comparitionem, & deliberationem rei, id circo certus terminus nec nimis angustus, Lege definitus publica constitui, solet, quo deliberare secum queat reus, cedere an contendere velit; Hoc recte non observato, comparens potest opponere exceptionem, citationem illegitimo modo esse factam, quoniam per comparitionem nec corrigi potest, illud vitium, quod citatus non habuerit legale tempus, *partimen er seine Nothdurfft zubedencken hat.* Talem imo exceptionem admittit diserte *Sereniff. Sax. Elect. in der Proceß-Ordnung Tit. 4. in verb. und denselben nicht erst hernach per sententiam zuerkennen bitten*

biten dürffet. Cujus altera rejecta sententiam
jure fundatam elegi.

§. XLVI.

Effectus citationis est, ut præscriptionem &
jure novo etiam usurpationem interrumpat, *L. 7. C. de præscript. 30. vel 40. ann.* quamvis citatio, ut ci-
tatio pro non facta habeatur, veluti cum reus ab
instantia absolvatur, cum actio tanquam inepta re-
jiciatur, vel Terminus pro circumducto habeatur,
quoniam citatio simul respectum & effectum de-
nunciationis & protestationis judicialis habet, mo-
do a iudice competente facta sit, citatio. Nam
ab incompetente factam ad effectum interrump-
pendæ præscriptionis non sufficere, recte judica-
vit *Carpzov. Lib. 6. Resp. 114.*

§. XLVII.

Operatur præventionem, eo videlicet casu,
quo iudex, qui citavit, concurrentem cum alio ju-
risdictionem habet, quamvis non tollat declina-
toriam exceptionem, *L. 5. ff. de judic. L. 2. Si quis
in jus voc.* Perpetuat jurisdictionem delegatam,
*L. 6. ff. de Jurisdic. quod etiam de jure Can. ob-
tinet per cap. 19. 20. de offic. delegati Clem. 2. ut lite
pendente.* Perpetuat etiam secundum hodiernam
Praxin, qua omnis præscriptio interrumpitur ci-
tatione, actionem temporalem, non vero de jure
civili, arg. *L. f. ff. si fidejuss. & nomin. tut.* neque de
jure Canonico, modo citatio judicialis sit, quæ fit
E 2 præ-

prævia libelli oblatione ad causam in iudicio ventilandam & decidendam, non vero id exaudientum est, de citatione ad processum extrajudicialium, vulgo zur Verhör der Sachen. *Carpzov. p. 2. cap. 7. d. 5. n. 1. Berlich. p. 2. concl. 9. n. 23.*

§. XLVIII.

Denique si citatus non compareat, jure civili mulctam incurrit, *L. 2. §. 1. si in jus voc.* quamvis satis punitus videatur missione in possessionem bonorum, *L. 19. ff. de in jus voc. §. 1. ff. Ex quib. caus. in poss. eat.* Quam pœnam hodiernum etiam a Magistratu infligi posse, ostendit *Hahn. ad Wesenb. tit. ff. si quis in jus vocat.* & hæc pœna regulariter est arbitraria & pecuniaria pro qualitate contumaciæ. In foro Sax. contumacia sic coercetur, quod pro facto habeatur, quod facere citato per sententiam injunctum est. *Dn. Stryk. in Not. ad Lauterbach. d. t. verba Pœnam hodie Sigillatim,* cum actor in præfixo termino non compareat, reus ab instantia absolvitur, simulque ei adjudicantur expensæ ab actore præstandæ, cui nec aditus ad judicem recluditur, nisi præstitis istis expensis, & simul, si petita fuerit, de lite prosequenda cautione. Quod si reus in termino præstituto non compareat, primo condemnatur actore sic petente ad Legitima impedimenta (*bisß auff Ehehafft und behelffliche Wiederrede*) quæ si rite probaverit, pro contumace non habetur, sed causa in pristinum statum redit; Sin vero nulla

la legitima impedimenta demonstrare possit, aut ulterius emaneat contumaciter, condemnatur tanquam confessus ad executionem (**bis auff die Hülffe /**) secundum petita libelli vid. *ordin. Proc. Saxon. tit. 10. §. im Fall conf. Schwendendörff. ad Proc. Fib. pag. m. 864. ubi Laudatus auctor addit,* quæ pena contumaciæ extraordinaria in Foro Sax. frequentetur.

§. XLIX.

Quæritur vero: an ille, quem citandum curavit incompetens iudex, teneatur citationi præstare paritionem, an vero possit emanere impune? Resp. distincte, aut notoria est incompetenra iudicis & sic non paretur impune *L. 6. de jud.* aut in dubium vocari potest, an jurisdictio in vocatum fundata sit, nec ne, & tunc comparere debet *L. 5. ff. si quis in jus voc.* ut iudex cognoscat, an sua sit jurisdictio *L. 2. pr. b. t.* Et hoc casu perutilis est protestatio, quod non aliter reus, quam in quantum de jure teneatur respondere & in honorem Magistratus comparere velit; si cognoverit, se competentem non esse, absolvit reum ab illa instantia (quæ tamen abusive hic dicitur,) hac formula: **Auff eingewante Exception und ferneres richtliches Vorbringen ist zwischen N. N. der Bescheid / daß diese Sache vor dieses Gerichte nicht gehörig. Inmassen wir denn / den Beklagten von diesen Gerichts-Zwang entbinden / den**

den Klägern aber zu Erstattung derer Unkosten
dieses Termins hiermit vertheilen.

§. L.

Expirat citationis Legitime factæ vis per
circumductionem, qua vel utroque litigantium
emanente, vel iudice absente aut impedito *L. 73.*
§. 1. 2. ff. de iudic. inutilis redditur citatio, Schvwendend.
ad Proc. Fibig. p. 154. Atque hæc sunt, quæ pro in-
geniui mei tenuitate de hoc titulo differere, Tu-
que iudicio subicere placuit Lector Benevole, quæ
omnia, ut æqui bonique consulas, ea, qua decet,
humanitate rogo a Te atque omnem in modum
contendo. Interim

Gloria sit soli, quo coepimus Anspice
cursum,
Et portum attigimus, vela regente
Deo.

F I N I S.

Ulrich Henberg, Diss., 1702 S-2-
1703

ULB Halle

3

003 949 826

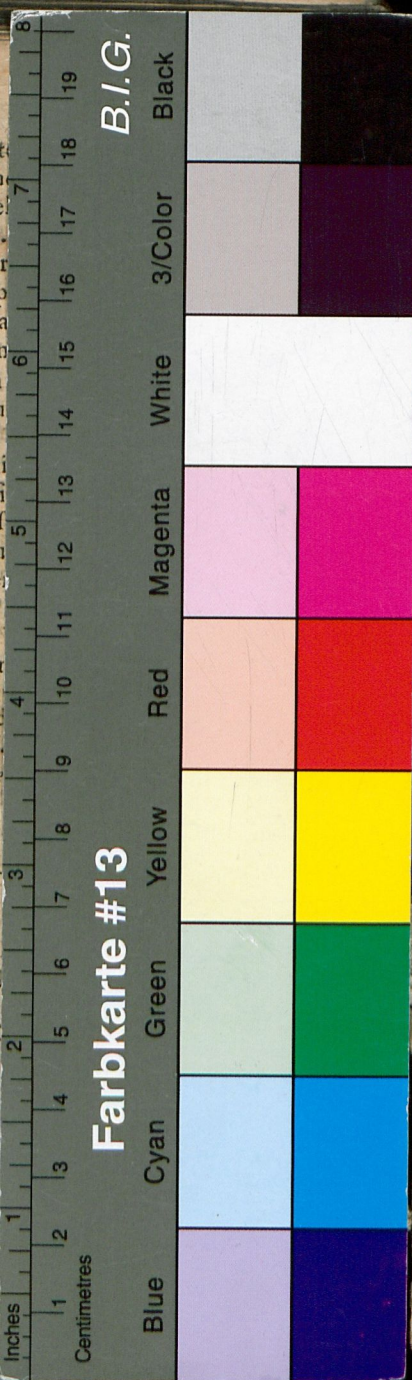
f

1702

1703

Farbkarte #13

B.I.G.

4065.

EXERCITATIO JURIDICA,
AD TIT. INSTIT.
DE

31
1703
8

POENA TEMERE LITIGANTIVM,

Quam
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO AVGVSTO,
ELECTORATVS SAXONICI HEREDE,
ETC. ETC.

(5)

IN ELECTORALI AD ALBIM ACADEMIA,
PRÆSIDE

VIRO MAGNIFICO,
DN. GODOFREDO STRAUSSIO,

Jcto & Antecessore longe Celeberrimo Potentifs. Regis Polon. &
Electoris Sax. in Summo Provocat. Senatu, nec non Serenissimorum Principum
Anhalt.Servestan. Consiliario Aulico Splendidissimo, Facult. juridicæ in hac Universi-
tate Ordinario, Decret. Prof. Publ. Curiae Elector. Confistorii & Scabinatus
Affessore Gravissimo,

Domino & Patrono suo observantissime colendo,

In Auditorio Jctorum,

Ad Diem XI. Octobris, An. 1703.

Publicæ ventilationi subjeciet

AUCTOR & RESPONDENS

GOTTLOB BENJAMIN FRIZSCHE,

Pirn. Mifn.

VITEBERGÆ, PRELO CHRISTIANI GERDESII.

15.